

FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING TARJIMADA BERILISHI MASALALARI

Ulug'bek Tursunov

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti o'qituvchisi

Firdavs Boymatov

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti talabasi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqola frazeologik birliklarning tarjimada berilishi va tarjimadagi o'ziga xosliklarni tahlil etishga bag'ishlangan. Maqolada berilgan iboralar tarjimasi va ularning o'ziga xos xususiyatlari turli misollar orqali tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: *Frazeologiya, ibora, tarjima, asliyat, ekvivalent..*

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ

Улугбек Турсунов

Денауский институт предпринимательства и педагогики.

Фирдавс Бойматов

Денауский институт предпринимательства и педагогики.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются основные проблемы перевода фразеологических единиц. Теоретическая информация об фразеологизмы основана на примерах.

Ключевые слова: *Фразеология, фразеологизмы, фразема, перевод, эквивалент..*

PROBLEMS OF TRANSLATING OF PHRASEOLOGICAL UNITS

Ulugbek Tursunov

Denau Institute of Entrepreneurship and Pedagogy

Firdavs Boymatov

Denau Institute of Entrepreneurship and Pedagogy

ABSTRACT

The point of the current paper is to show some issues of translation of phraseological units. Theoretical data about phraseological units are discussed and analyzed with reasonable examples.

Keywords: *Phraseology, phraseological unit, translation, originality, equivalent.*

KIRISH

Dunyo tilshunosligida frazeologik birliklar psixologik, kognitivsemantik va lingvokulturologik jihatlarni namoyon etgan ko'p qirrali va ko'p qatlamli mental tuzilma sifatida talqin etiladi. An'anaviy tilshunoslikda til birliklari, jumladan, frazeologik birliklar asosan til xususiyatlari asosida o'rganildi. Frazeologik birliklarning transformatsiyasi, ularning yangilanish xususiyatlari nafaqat muayyan uslubiy mahsuldorlik manbai, shu bilan birga, yangi frazeologik birliklarning shakllanish omili bo'lib xizmat qiladi. Shu ma'noda frazeologik birliklarni transformatsion, semantik-pragmatik, lingvomadaniy jihatdan tadqiq etish hamda ilmiy xulosalar chiqarish jahon tilshunosligi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbek tilshunosligida davr ijtimoiy ehtiyojlaridan kelib chiqadigan maqsad va vazifalar yechimiga yo'naltirilgan samarador va zamonaviy metodologik hamda tadqiq usullari asosida ilmiy va amaliy izlanishlar olib borilmoqda. Shuningdek, tilda barqarorlashgan frazeologik birliklarning o'zgarishi va ularni modernlashtirish hamda yangi tushunchalarni ifodalovchi frazeologik birliklar shakllanishining vosita va usullarini atroflicha tavsif va tahlil etish o'zbek tilshunosligining dolzarb muammolaridan biridir.[1-5b.]

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Har bir milliy tilda badiiy nutqning hissiy-ta'sirchanligi va obrazlilikini yuzaga keltiruvchi shunday barqaror so'z birikmalari tez-tez uchrab turadiki, ularning paydo bo'lishi xalqlarning tabiat va jamiyatdagi narsa va voqea-hodisalarga nisbatan qarashlari, munosabatlari bilan mustahkam bog'liqdir: odamlar narsa va hodisalar dunyosiga nisbatan o'z munosabatlarini obrazli, hissiy-ta'sirchan, hayajonli tarzda ifoda etish maqsadida turli-tuman muqoyasaga asoslangan lisoniy vositalardan foydalanadilar. Tasvirlanayotgan shaxs, narsa, xislat-xususiyat, voqea-hodisa va tabiat manzaralari ko'pincha mubolag'ali tarzda kitobxonga yaxshi tanish obrazlar bilan muqoyasa qilinadi. Natijada tasvir yanada oydinlashadi, ifodaning obrazliliigi oshadi, yuqori ta'sirchanlik va hissiy tuyg'u yuzaga keladi.

Kishilarinng tabiat va jamiyatdagi narsa va voqea-hodisalarni hayvonot olami, o'simliklar dunyosi, tabiat hodisalari bilan muqoyasa qilishlari natijasida yuzaga kelgan turg'un birikmalarning obrazli asoslari aksariyat hollarda timsoliy mazmun kasb o'tadi. Jumladan, kishilar u yoki bu xislat timsoli sifatida muayyan bir hayvon yoki parrandani tanlar ekanlar, bunday paytda ular, shubhasiz, o'sha jonivorning hulq-atvori, tashqi ko'rinishi va hatti-harakatiga asoslanadilar. Shu tariqa muayyan shaxs yoki narsa va hodisaning o'ziga xos an'anaviy sifat, harakat va holati tavsifi

yaratiladi. Ma'lumki, tafakkur qonuniyatlari butun insoniyat uchun bir xil bo'lib, barcha tillar fikr bayon qilish ehtiyojini imkon qadar to'larok qondirish yo'lida rivojlana boradilar. Binobarin, xalqlar tafakkur yo'nalishining, hayot tajribasining asosan uyg'unligi, ularning turli-tuman xulq-atvor hamda hislat-xususiyatlarga nisbatan munosabatlarining aksariyat hollarda bir-birlarinikiga o'xshashligi turli tillar tarkibidagi ko'pchilik komparativ frazeologik birliklarning bir xil obrazli asosga ega bo'lib qolishlariga olib kelgan. [5-597 b.].

Tarjimada shaklan bir xil bo'lmasa ham mazmunan muqobil bo'la oladigan frazeologik iboralarni uchratishimiz mumkin. Masalan, quyidagi ingliz tili iboralarni tarjima qilganda mazmunan o'xshashliklarni uchratishimiz mumkin:

Golden opportunity - Juda zo'r imkoniyat

The green light – Ruxsat

Green with envy - Juda hasadchi, juda xavasi kelgan

(Have a) green thumb - Qo'li gul, bog' ishlarida malakali

See red - Juda jahli chiqmoq.

Yoki shunga o'xshash misollarni Italyan tilidagi iboralarni tarjima qilganimizda ham uchratishimiz mumkin. Masalan:

• *Abbassare le ali* – So'zma – so'z tarjimada Qanotini pasaytirmoq, Ibora sifatida Oddiyroq bo'lmoq, o'zini oddiy tutmoq. Bu iboraning sinonimi - *Volare più basso*.

• *Avere la memoria di un elefante* – So'zma-so'z tarjimada, Filning xotirasiga ega bo'lish. Ibora, Xotirasi juda yaxshi degan ma'noda ishlatiladi.

Masalan: “*Mio nonno si ricorda moltissime cose, ha la memoria di un elefante* – Bobom ko'p narsalarni eslab qoladi, uning xotirasi juda yaxshi.

• *Avere una fame da lupi* – Bo'ridek och bo'lish, rostdan qorni juda och.

Masalan: “*Mamma, cosa c'è per cena? Ho una fame da lupi!*” - Oyi, kechga nima ovqat bor? Men juda ochman!

• *Dare una mano* - Yordam qo'lini cho'zmoq/yordam bermoq

• *Alzare le mani* - Qo'l ko'tarmoq/urmoq.

• *Chiedere la mano* - Qo'lini so'ramoq (qiz boladan turmushga chiqishini so'ramoq) ma'nosida ishlatiladi.

• *Essere in gamba* - O'zini o'nqlab olgan, oyoqqa turgan.

• *In buone mani* - Ishonchli qo'llarda, himoyada bo'lmoq;

• *Fatto a mano* – Qo'lda yasalgan, yasama

• *Avere le mani lunghe* - Qo'li uzun bo'lmoq, yetarli qudrati bo'lmoq.

• *Andare con la testa bassa* - Boshi egik, uyaladigan *odam* ga nisbatan ishlatiladi.

•Dove hai la testa? – (Boshing qayerda) Kimdir, biror ishni o'ylamasdan bajarganda, aytiladi.

•Chiudere un occhio → O'zini hech narsa bo'lmagandek tutmoq, biror narsaga ko'z yummoq.

•Aprire gli occhi → Ko'zini ochmoq (to'g'ri yo'lni ko'stamoq.)

XULOSA

O'zbek tilidagi iboralarni chet tillarida va aksincha chet tillardagi iboralarni to'g'ridan to'g'ri aslyat tilidan o'zbek tilidagi tarjimada aks ettirish alohida ahamiyatga ega. Iboraning ma'nosi tarkibidagi leksemalarga xos ma'nolarning oddiy yig'indisi bo'lmasligi, shular ustiga qurilgan yangi bir ma'no bo'lishi sababli, iboralarda go'yo ifoda plani bilan mazmun plani orasida qandaydir uzilish sodir bo'ladi.

REFERENCES

1. Болтаева Барно Исакуловна. Ўзбек тили фразеологик бирликларининг трансформацияси. (семантик-прагматик таҳлил) . (PhD) Диссертацияси автореферати 5 б.
2. Oltiev T., Xudoyqulov B. Italian tilidagi iboralarning tarjimasi" lug'ati. – 2021.
3. Xudoyqulov, B., & Jumayeva, M. (2022). FRAZEOLOGIK IBORALARNING TEMATIK VA SEMANTIK TAHLILI (ITALYAN TILIDAGI IBORALAR MISOLIDA). *Academic research in educational sciences*, 3(2), 698-706.
4. Xudoyqulov, B., & Yangiboyeva, M. (2022). ITALYAN VA INGLIZ TILLARIDAGI AYRIM RANG KOMPONENTLI IBORALARNING SEMANTIKASI. *Academic research in educational sciences*, 3(4), 564-570.
5. Xaydarova, D. Z. Komparativ frazeologik birliklar va tarjima // *Molodoy ucheniy*. — 2020. — № 18 (308). — S. 597-599.
6. Қудрат Мусаев. Таржима назарияси асослари: Дарслик.Т.: «Фан» нашриёти, 2005.-13 б.
7. <https://dictionary.reverso.net/italian-english/>
8. <https://en.bab.la/dictionary/italian-english/>
9. https://www.lexilogos.com/english/italian_dictionary.htm